

На основу чл. 4.1, 4.2, 5.3 и 9.7 Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и члана 36. Пословника о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију (“Службени гласник БиХ” број 2/05), на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 18. новембра 2014. године, донијета је

ОДЛУКА
О ПРИВРЕМЕНОМ УРЕЂЕЊУ НАЧИНА ОБЕЗБЈЕЂЕЊА И ПРУЖАЊА
ПОМОЋНИХ УСЛУГА И БАЛАНСИРАЊА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКОГ СИСТЕМА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.
(Циљеви)

У циљу континуираног, безбједног и поузданог снабдијевања електричном енергијом и наставка либерализације тржишта електричне енергије, у функцији развоја велепродајног и малопродајног тржишта електричне енергије, овом одлуком се привремено, до доношења нових Тржишних правила, уређује начин обезбјеђења и пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине.

Члан 2.
(Помоћне услуге и балансирање)

Пружање помоћних услуга и балансирање електроенергетског система БиХ обавља се на тржишту за набавку и продају електричне енергије у сврху одржавања континуираног баланса снабдијевања и потражње у реалном времену. Овим процесом управља и руководи Независни оператор система у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: НОС) као једна од страна у свакој трансакцији.

Члан 3.
(Принципи функционирања)

Активности из члана 2. обављају се по принципу понуде и потражње резерве капацитета секундарне и терцијарне регулације и балансне енергије, уз транспарентан, равноправан и недискриминаторан третман свих учесника.

Члан 4.
(Учесници)

- (1) Произвођачи, снабдјевачи, оператори дистрибутивног система, НОС и крајњи купци у складу са ограничењима прописаним законом, као учесници у овом процесу (у даљем тексту учесници) организују се у оквиру балансне групе.
- (2) Балансна група мора имати једног учесника дефинисаног као балансно одговорна страна.

Члан 5.
(Организација)

- (1) Регистрација учесника на тржишту, њихова права и обавезе, као и формирање баланских група, балансно одговорних страна, и њихова регистрација, права и обавезе уређује се процедуром коју доноси НОС.
- (2) Процедура из става (1) овог члана дефинише и формирање дневних распореда, обавјештења о уговорима, тачке примопредаје енергије у преносном и дистрибутивном систему, придруживање тачака примопредаје учесницима на тржишту, односно балансно одговорним странама, доставу и размјену података са тачака примопредаје и рјешавање загушења унутар регулационог подручја БиХ.

Члан 6.
(Начин рада)

Набавка помоћних услуга секундарне и терцијарне регулације, уређује се процедуром о начину пружања помоћних услуга и балансирања коју доноси НОС у складу са Подлогама за израду процедура из Концепта помоћних услуга за балансирање електроенергетског система Босне и Херцеговине и Методологијом за израду тарифа за услуге преноса, рад независног оператора система и помоћне услуге – Пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, бр. 93/11 и 61/14).

Члан 7.
(Уговори)

- (1) НОС закључује уговор о набавци са пружаоцима помоћних услуга, као и уговор о балансној одговорности са балансно одговорном страном.
- (2) Уговоре из става (1) овог члана типског садржаја, као и потребне обрасце, израђује НОС.

Члан 8.
(Губици у преносном систему)

- (1) Балансно одговорне стране, појединачно, обезбјеђују енергију за покривање губитака у преносном систему, пропорционално величини припадајућег конзума, при чему се ти износи пријављују у дневни распоред.
- (2) Привремено се изузимају од примјене одредбе из ст. (2), (3) и (4) члана 31. Методологије за израду тарифа за услуге преноса, рад независног оператора система и помоћне услуге.

Члан 9.
(Дебаланси)

- (1) Дебаланс балансно одговорне стране, као разлику планираног и оствареног биланса у току периода поравнања, израчунава НОС.
- (2) НОС израђује процедуру за одређивање дебаланса која садржава изразе за обрачун енергетског дебаланса у позитивном и негативном смислу, обрачун трошкова дебаланса и плаћање дебаланса, са свим потребним појединостима.

- (3) Процедура из става (2) овог члана укључује и губитке из дневног распореда дефинисаног у ставу (1) члана 8. ове одлуке.

Члан 10.

(Обрачун и извјештавање)

- (1) НОС израђује процедуру за обрачун помоћних услуга и одступања балансно одговорних страна. Ова процедура дефинише период обрачуна, субјекте обрачуна, извјештавање, кориснике извјештаја, период извјештавања, формате, информације унутар извјештаја, начин достављања и остале појединости.
- (2) У складу са процедуром из става (1) овог члана НОС припрема извјештај о обрачуну помоћних услуга и одступања балансно одговорних страна.

Члан 11.

(Компензације)

- (1) Поравнање регулационог подручја БиХ са вањским регулационим подручјима (компензациони програм) врши се у енергији (натури) за сваки тарифни период према Оперативном приручнику ENTSO-E (Европска мрежа оператора преносног система за електричну енергију). Програм компензација за регулационо подручје БиХ израђује координатор Контролног блока СХБ (Словенија – Хрватска – Босна и Херцеговина), а након провере потврђује га НОС.
- (2) НОС ће обавезе за компензацију нежељених одступања регулационог подручја БиХ у периоду компензације нежељених одступања распоређивати на балансно одговорне стране пропорционално њиховим кумулативним одступањима у периоду регистрације нежељених одступања, за сваки тарифни период посебно.
- (3) Балансно одговорне стране су дужне пријављивати додијелене обавезе за компензације кроз дневне распореде у периоду компензације.
- (4) Начин и формат доставе компензација за балансно одговорне стране, начин пријављивања компензација у дневним распоредима и остали детаљи прописују се процедуром из члана 6. ове одлуке.

Члан 12.

(Транспарентност)

- (1) Све информације и податке везане за пружање помоћних услуга и балансирање, који не спадају у категорију повјерљивих, НОС је дужан презентовати учесницима на тржишту путем своје интернет странице на транспарентан, непристрасан и недискриминаторан начин.
- (2) НОС је дужан да, најкасније осам радних дана прије посматраног тржишног дана, на својој интернет страници за сваки обрачунски интервал објави слиједеће податке: укупну количину ангажоване балансне енергије у терцијарној регулацији, укупну количину ангажоване балансне енергије у секундарној регулацији и цијену за поравнање одступања баланских група.
- (3) НОСБиХ је дужан да на својој интернет страници за сваки обрачунски интервал објави прелиминарну цијену поравнања за обрачун одступања баланских група у дану $D+1$ за дан D , а у понедељак за дане викенда.

Члан 13.
(Прекогранични капацитети)

- (1) Учесник на тржишту који посједује лиценцу за међународну трговину и који жели увести или извести електричну енергију мора обезбиједити право на коришћење прекограничног преносног капацитета. НОС ће прихватати номинације дневног распореда за прекограничне трансакције само оним учесницима на тржишту који имају право на коришћење прекограничног преносног капацитета.
- (2) Процедура добијања права на коришћење прекограничног преносног капацитета дефинисана је посебним правилима објављеним на интернет страници НОС-а.
- (3) У току процедуре управљања загушењима, НОС може издати налог сваком учеснику на тржишту да прилагоди количине било којих извозно/увозних трансакција из разлога безбједности система.

Члан 14.
(Доступност процедура)

Све процедуре наведене у овој одлуци, НОС учиниће доступним на својој интернет страници у року од 15 дана од дана доношења ове одлуке.

Члан 15.
(Тестни период)

- (1) Прије почетка ефективне примјене спроведбена правила и процедуре из ове одлуке биће тестирана до 31. децембра 2014. године (тзв. *dry run*).
- (2) На захтјев НОС-а, ДЕРК својом одлуком може продужити трајање тестног периода.

Члан 16.
(Прелазне одредбе)

Од завршетка тестног периода из члана 15. ове одлуке, привремено се изузимају од примјене дијелови одредби Тржишних правила, одобрених одлуком ДЕРК-а (“Службени гласник БиХ”, број 48/06) и Мрежног кодекса, одобреног одлукама ДЕРК-а (“Службени гласник БиХ”, бр. 48/06 и 35/11) до њиховог усклађивања са Концептом помоћних услуга за балансирање електроенергетског система Босне и Херцеговине, без ограничења у сврху даљег унапређења и развијања самог Концепта.

Члан 17.
(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења, а објавиће се у “Службеном гласнику БиХ”.

Број 04-28-7-369/14
18. новембра 2014. године
Тузла

Предсједавајући Комисије
Никола Пејић

Образложење

Одлуке о привременом уређењу начина обезбјеђења и пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине

1. Приступ представљен у документу “Приједлог рјешења за унапређење помоћних услуга и механизма за балансирање у БиХ” (докуменат је припремила DNV КЕМА Energy & Sustainability/КЕМА Consulting GmbH) имао је позитиван пријем у цијелом електроенергетском сектору БиХ и потакнуо је и оправдао идеју ДЕРК-а да се основна рјешења даљом разрадом преточе у правила која регулишу ову проблематику на новим основама.

У овом смислу ДЕРК је септембра 2013. године ангажовао истог консултанта. Намјера ДЕРК-а је била да се практичном примјеном предложеног приступа обезбиједи стабилан, поуздан и сигуран рад електроенергетског система и испуњавање међународних обавеза БиХ.

У складу са постављеним циљевима и уз сарадњу са представницима ДЕРК-а и Независног оператора система у БиХ, Консултант је реализирао повјерени пројекат.

2. Полазећи од више искључивих права и обавеза да регулише помоћне услуге и рјешава преоптерећеност капацитета система за пренос електричне енергије, садржаних у чл. 4.1 и 4.2. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ, као и из члана 5.3. истог закона да одобрава мрежни кодекс, тржишна правила, те правила за рад система и процедуре независног оператора система, ДЕРК је 26. марта 2014. године донио Одлуку о утврђивању Концепта помоћних услуга за балансирање електроенергетског система Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Концепт помоћних услуга или Концепт).

Доношење одлуке је респектовало чињеницу да тренутни облик тржишта помоћних услуга регулисан Тржишним правилима из 2006. године није тржишни модел набавке помоћних услуга, да озбиљно заостаје за стварним потребама и да се уређење и функционисање тржишта помоћних услуга на новим основама не може више одлагати. Концепт помоћних услуга је резултанта сагласности ДЕРК-а и НОС-а БиХ да докуменат обезбјеђује стабилан, поуздан и сигуран рад електроенергетског система и испуњавање међународних обавеза БиХ, прије свега према Уговору о успостави Енергетске заједнице, те Европској мрежи оператора преносног система за електричну енергију (ENTSO-E) и њеној Регионалној групи Континенталне Европе, односно Контролном блоку СХБ.

Концепт је припремио заједнички формиран тим Консултанта, ДЕРК-а и НОС-а БиХ а током његове припреме коришћена су и документа припремљена у оквиру УСАИД пројекта “Асистенција регулативи и реформи електроенергетског сектора” (USAID/REAP).

3. Концепт помоћних услуга са илустрацијама значајног броја процедура које је требало израдити, трасирао је даље правце хитног употпуњавања постојећег регулаторног оквира пружања помоћних услуга за балансирање електроенергетског система БиХ и за његово оперативно стављање у функцију. До 1. јануара 2015. године, као почетка његове ефективне примјене, преостало је креирати цјеловит, конзистентан и функционалан скуп докумената, прије свих нова Тржишна правила, са правилима и процедурама за рад тржишта балансних услуга.

Новом Концепту требало је прилагодити и Тарифну методологију у дијелу који се односи на помоћне услуге.

За провјеру Концепта помоћних услуга првобитно је планиран шестомјесечни тестни период (тзв. dry run), од 1. јула до 31. децембра 2014. године. Овај период је требало искористити за стварање и провјеру неопходних техничких предуслова у погледу мјерења и читања са бројила, размјене информација и података, формата и рокова за доставу података, хардвер, софтвер и друго.

Надаље, у посљедњем кварталу 2014. године планирано је одређивање тарифа за помоћне и системске услуге и осталих нумеричких вриједности. Коначно, у новембру 2014. године би се приступило јавној набавци годишњег капацитета секундарне и терцијерне резерве, а у децембру мјесечним набавкама, ако се годишњом набавком не добије потребан обим.

4. Ради остварења ових циљева ДЕРК је кроз процес јавне расправе измијенио и допунио Методологију за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора преносног система и помоћне услуге – Пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, бр. 93/11 и 61/14). Очекивања ДЕРК-а су била да ће НОС БиХ, сходно Одлуци ДЕРК-а од 26. марта 2014. године, ускладити постојећа Тржишна правила и Мрежни кодекс и учини их компатибилним са рјешењима Концепта, заједно са додатним процедурама потребним за примјену правила. У исту сврху је требао искористити и резултате остварене у оквиру пројекта Израда законодавног оквира у области електричне енергије у Босни и Херцеговини у складу са правном тековином Европске уније из националног програма Европске уније IPA 2008 за БиХ.
5. Нацрт нових Тржишних правила у чијој је припреми пружена могућност учесницима на тржишту у оквиру одговарајућег Техничког комитета да дају своје коментаре упућен је на разматрање 1. аугуста 2014. године Управном одбору НОС-а БиХ. Међутим, од тада слиједи више неуспјелих покушаја да се чланови Управног одбора НОС-а састану и усвоје Тржишна правила како би их ДЕРК одобрио. Такође, изненађује и не охрабрује накнадна негативна рецепција електропривредних субјеката у БиХ у смислу да је доношење Тржишних правила на новим основама преурањено и практично неспроведиво. Супротно овоме, управо је спроведена општа јавна расправа о напријед поменутих измјенама и допунама Методологије плебисцитарно потврдила исправност тржишне оријентације модела набавке помоћних услуга коју је промовисао Концепт и истакла очекивања учесника јавне расправе да се модел у цјелини свих својих процеса и односа дефинише и заокружи израдом Тржишних правила и процедура НОС-а на истим принципима.

Тржишна оријентираност модела постала је једина опција обзиром на нестанак улазних прорачунских елемената према којима су се цијене помоћних услуга до сада формирале. Потврђују то и нацрти докумената оба ентитетска регулаторна тијела о којима траје јавна расправа у електроенергетском сектору. Ови документи кроз принципе постепене промјене цијена набавке електричне енергије од регулисане ка тржишној чине извјесним крај регулације производње као енергетске дјелатности. Тиме цијена електричне енергије на тржишту постаје референтном и за одређивање цијена пружања помоћних услуга у електроенергетском систему.

ДЕРК и у овој прилици наглашава да пружање помоћних услуга на садашњи потпуно регулисани начин, не задовољава потребе електроенергетског система БиХ, посебно када је у питању секундарна регулација. У садашњој улози НОС БиХ не може набављати недостајуће резерве и балансну енергију (енергију у равнотежења). На перманентан дефицит резерве и учестала значајнија одступања према Контролном блоку СХБ на која указује ЕLES као његов лидер, због неодговорности електропривреда и немогућности санкционисања таквог понашања путем тржишних механизма, постојећи модел заснован на строго регулисаном механизму нема адекватног одговора.

ДЕРК не може ефекте капитализације почетне идеје, вишемјесечне њене концептуализације, у току које су улагани не мали напори и енергија више стручних тимова, због које је ангажована и плаћена услуга реномиране консултантске куће, као и до сада постигнути напредак и резултате у том процесу, остављати за нека друга времена, тиме отежавати потпуно отварање тржишта и на тај начин учествовати у кршењу међународно преузетих обавеза.

6. ДЕРК уочава да су овлашћења и одговорности Управног одбора и управе/генералног директора у погледу усвајања типа докумената као што су Тржишна или Мрежна правила, на начин како су стипулирана члановима 23 и 33. Закона о оснивању Независног оператора система за преносни систем у БиХ (“Службени гласник БиХ”, број 35/04), односно чл. 26. и 35. Статута НОС-а БиХ (“Службени гласник БиХ”, број 71/05) доста неодређена и остављају простора за различита тумачења. Без обзира на то, ДЕРК не одступа од досадашње праксе НОС-а да документа попут Тржишних правила усваја Управни одбор прије њихове доставе на одобрење ДЕРК-у, а нити од властите праксе да такав документ одобрава на приједлог истог управљачког органа. Не желећи, дакле, сам супституисати ту фазу у креирању Тржишних правила, односно улогу и овлашћење коју је Управни одбор НОС-а у том процесу до сада практиковао, ДЕРК је одлучан обезбиједити надградњу регулаторног оквира, успоставити нови садржај и начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система, као услова за функционисање велепродајног и малопродајног тржишта електричне енергије, доношењем одлуке са привременим дејством.
7. Сходно овлашћењу из члана 9.7. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) да, осим правила и прописа утврђених овим законом, усваја и правила и прописе који су потребни ради обезбјеђења циљева овог закона, да се уређењем тржишта балансне енергије недовољено стварају услови за неограничену и слободну трговину и континуирано снабдијевање електричном енергијом, односно убрзава стварање тржишта електричне енергије у БиХ као свеопштег циља доношења закона из члана 1. став 2. и члана 4.1. став 2. Закона, полазећи од више овлашћења појединачно и цјелине више њих заједно из члана 4.2., те члана 5.3. Закона, да успоставља, регулише, усваја, одобрава или надзире правила и прописе, механизме и методе, стандарде или услове, као и цијене, тарифе и трошкове рада који се односе на услуге преноса електричне енергије и помоћне услуге, рјешавање преоптерећености капацитета система за пренос електричне енергије, те стварање одрживих и конкурентних тржишта, ДЕРК доноси одлуку којом привремено, до доношења нових

Тржишних правила, уређује начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине.

8. Ову своју одлуку ДЕРК заснива и на могућности из члана 42. Пословника о раду ДЕРК-а (“Службени гласник БиХ”, број 2/05) да, у изузетним околностима које налажу брзу реакцију ДЕРК-а, одлуке може доносити по скраћеном поступку, без формалног организовања опште јавне расправе у редовној процедури прописаној чл. 38. до 41. Пословника. Ово тим прије што је стручна јавност у досадашњим етапама генезе настанка више наведених докумената (“Приједлог рјешења...”, “Концепт помоћних услуга...”, “Методологија за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије...” “документа из пројеката “Асистенција регулативи и реформи...” и “Израда законодавног оквира...”)), имала и користила прилику да се упозна, коментарише и утиче на начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине.